

TÖRTÉNELEM

A 2016-OS ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEINEK
MEGFELELŐ OKTATÁSI SEGÉDANYAG

**A PUSKÁZÁS CSALÁSNAK
MINŐSÜL.
A PUSKÁK VIZSGÁN
TÖRTÉNŐ HASZNÁLATÁT
NEM AJÁNLJUK!**

Tartalomjegyzék

Elméleti szintézisek

A románság római eredete a történészek szemszögéből.....	1–3
Az elrómaiásítás (romanizare) lépései.....	1–2
A római eredet a történelmi dokumentumokban.....	2–3
Helyi autonómia és központosított intézményrendszer.....	4–7
A román fejedelemségek létrejötte.....	4–5
A román állami intézmények kialakulása.....	6–7
Demokrácia és totalitarizmus. Politikai ideológiák és gyakorlat.....	7–9
Totalitarizmus és demokrácia Romániában.....	8
Ideológiai áramlatok.....	9
Románia alkotmányai.....	9–13
Románia alkotmányosságának fejlődése.....	10
Az 1866-os Alkotmány.....	10–11
Az 1923-as alkotmány.....	11–12
Az 1938-as alkotmány.....	12
A kommunista alkotmányok.....	12
Az 1948-as alkotmány.....	12
Az 1952-es alkotmány.....	13
Az 1965-ös alkotmány.....	13
Az 1991-es alkotmány.....	13
A modern román állam: a politikai projektől	
a Nagy Románia megalapításáig (XVIII–XX. század).....	14–17
Politikai projektek.....	14–16
A politikai pártok megalakulása.....	17
Az Állami Intézmények Korszerűsítési Terve.....	17
Románia a világháborúk után. Sztálinizmus. Nacionalista	
kommunizmus és a kommunizmus elutasítása.....	18–22
A Kommunista Párt átveszi a hatalmat.....	18–19
Sztálinizmus.....	19–20
Nacionalista kommunizmus.....	20–21
A kommunizmus elutasítása.....	21
Visszatérés a demokráciára.....	21–22

A román térség, diplomácia és konfliktusok a középkorban ...	22–23
A Román Országok egyesülése	23
Románia és nagyhatalmak megegyezése	
a keleti válságtól a XX. század nagy szövetségeiig	23–26
A XVIII. század.....	23–24
A XIX. század	24–25
A XIX. század vége – XX. század eleje	25
Az első világháború.....	25–26
A két világháború közötti időszak	26
A második világháború.....	26
Románia a hidegháború idején	27

Tételmodellek

A románok rómaisága a történészek szemszögéből.....	28–29
A Román Fejedelemségek, illetve Románia fejlődése	
a XVIII–XX. században	29–31
Az alkotmányos rendszer Romániában.....	32–33
A modern román állam.....	34–36
A modern román állam fejlődése.....	36–38
A modern román állam fejlődése.....	38–40
Románia a II. világháború után	40–41
Románia a II. világháború után	42–43
Románia fejlődése a II. világháború után	43–45
Sztálinizmus és nacionalista kommunizmus Romániában	45–46
Nacionalista kommunizmus és antikommunista	
ellenállás a világháborúk utáni Romániában	47–49
Románia a sztálinizmustól a nacionalista kommunizmusig	49–50
Románia a sztálinista időszakban	50–51
Románia beavatkozása a nemzetközi kapcsolatokba,	
a keleti válságtól a XX. század nagy szövetségeiig	52–53
Románia és a nagyhatalmak a keleti válságtól	
a nagy XX. század nagy szövetségeiig	54–55
Románia a XX. századi nemzetközi kapcsolatokban.....	55–57
Románia a nemzetközi kapcsolatrendszerben	57–59
Románia a hidegháború idején 1	59–60
Románia a hidegháború idején 2	61–63

Elméleti szintézisek

A románság római eredete a történészek szemszögéből

A római eredet (romanitate) fogalma a románoknak a rómaiaktól való származását feltételezi, a dák és a római elem fennmaradását, a nemzeti és nyelvi egységet, a nyelv latin eredetét, egyes szokások és hagyományok rómaihoz hasonló lényegét, és azt, hogy a románok római eredetűnek vallják magukat.

Az etnogenézis a román nép és nyelv kialakulását jelenti. A román nép a dákból és a rómaiból származik – a római telepések és háborús veteránok egy része úgy döntött, nem tér haza az anyaországba az egykori Daciából, hanem itt marad, a mai Románia területén. Az ide érkezett vándorépek szintén jelentősen befolyásolták mind a népesség összetételének változását, mind a román nyelv kialakulását. A helyi lakosság elrómaiásodott, vagyis beolvasztotta (asszimilálta) a római kultúra és civilizáció bizonyos elemeit. Ez a folyamat három lépésben zajlott.

Az elrómaiásítás (romanizare) lépései

Az első szakaszt előkészítő szakasznak nevezhetjük: a dák és a római kultúra közti első kapcsolatok Kr. e. II. századtól 106-ig tartó időszakra tehetőek, a korszak végét a római hódítás jelenti. A rómaiak fokozatosan, délről észak felé haladva igázták le a géta-dák területeket. Kr. u. 87–106. között a dák állam élén Decebal állt, aki konfliktusba került a rómaiakkal. 89-ben Dacia a Római Birodalom szövetséges (pártfogolt) királysága lett, ám a 101–102-ben, valamint a 105–106-ban lezajlott háborúk nyomán a rómaiak meghódították és római provinciává minősítették a dák államot.

A második lépés a szó szoros értelmében vett elrómaiásítás, amikor a római jellemzők eluralkodtak a társadalom minden

szintjén. Ez az időszak 106–271/275-re tehető. A római beolvasztás legfontosabb tényezői közt a római közigazgatási intézményeket, a hadsereget, az új tartományban letelepedett háborús veteránokat és gyarmatosító telepeseket, a városi életmód elterjedését, valamint a római jog, műveltség és vallás térhódítását tartjuk számon. Ez a folyamat visszafordíthatatlannak bizonyult: létrejött a dákormán népesség.

Az elrómaiásítás utolsó fázisa, az ún. posztaureliánus szakasz a római seregek visszavonása és a római uralom megszűnése alóli felszabadulás után zajlott. Bár a rómaiak visszavonultak az egykori dák királyság területéről, a Római Birodalomhoz fűződő gazdasági, politikai és katonai kapcsolatok továbbra is szorosak maradtak. A misszionáriusok tevékenysége nyomán az egykori provinciában elterjedt a kereszténység is. Ebben a szakaszban a teljes dákoromán népesség minden társadalmi szegmense egységesen elrómaiásodott.

A román nyelv a román nemzet kialakulásával párhuzamosan fejlődött ki, és az újlatin nyelvcsaládhoz tartozik. Alaprége dáko-moesiai – 150–200 szó maradt fent ebből a kevert ókori nyelvből –, a szókincs 80%-a és a nyelvtani szerkezet azonban azt jelzi, hogy a román nyelv a latinból származik. A román nyelv számos nyelvjárásra tagolódik (moldvai, olténiai, máramarosi stb.).

A római eredet a történelmi dokumentumokban

Először a VII. században említik történészek a rómaiak jelenlétét a Dunától északra fekvő területeken, amelyekre Chorenei Mózes az „ismeretlen ország”-ként hivatkozik, egy török krónika pedig a vláhok országaként nevezi meg a IX. században. Az X. században megjelenik a vláh (vlach) elnevezés, ami az etnogenézis végét jelzi. A XI. században a perzsa történetíró és földrajztudós Gardízi említi a románokat, a szlávokkal, oroszokkal, magyarokkal együtt a Duna és a Kárpátok közti földrajzi térbe helyezve őket. Anonymus, a magyar Béla király névtelen jegyzője a XII. században közöl infor-

mációkat a románokról és a IX. században a Kárpát-medencében létező politikai formációkról. Kézai Simon *Gesta Hunorum et Hungarorum* című krónikájában kijelenti, hogy a rómaiak Pannóniában voltak a hunok érkezésekor, egy részük Itáliába menekült, és a pásztorkodással és földműveléssel foglalkozó vláhok itt maradtak.

Ahogy növekszik a krónikaírók érdeklődése a románok iránt, nagyjából a XIV. században megnő a róluk szóló feljegyzések, információk és történelmi források száma is. A XV. században több történetíró is hivatkozik a románok római származására. A XVII. században megjelennek a román írott források is: a moldvai Grigore Ureche és Miron Costin krónikái (*Letopisețul Țării Moldovei*), Constantin Cantacuzino munkája, Dimitrie Cantemir *Istoria Țării Românești* című írása és egyéb munkái. Mindezek a dokumentumok hangsúlyozzák a római uralom alatti dák kontinuitás elméletét, valamint a románok egységét és kontinuitását. A Traianustól való tiszta származás elmélete Dimitrie Cantemirnél bukkan fel, akit az Erdélyi Iskola (*Școala Ardeleană*) előfutáraként tartanak számon.

A románoknak a római telepeseiktől való származását tagadó munkák a XVIII. században jelennek meg először, a XIX. század nagy egységesítési törekvéseinek – a fejedelemségek egyesülése, a latin ábécére való áttérés, a Románia név felvétele – azonban a római múlt az egyik alappillére. Ebben az időszakban érvényesül a szláv hatás a formálódó román nyelvre és népességre.

A XX. századi történetírást alapvetően kétféle megközelítés jellemzi: az egyik a század első felében, a másik a kommunista uralom idején született történelmi tárgyú munkákban érvényesül. Az előbbi megközelítés kiindulópontja a románság római eredete, az utóbbi pedig a dák és a szláv elem jelenlétét hangsúlyozza, csökkentve a római tényező jelentőségét. A kommunizmus idején született elméletek szerint a román nép már jóval a római hódítások kora előtt létrejött.

Tételmodellek

A románok rómaisága a történészek szemszögéből

- A század meghatározása, amelyben a gondolatot tárgyalták.
- Egy ok, amely miatt a történészek foglalkoztak a kérdéssel.
- Két gondolat megemlítése.
- Két történész megemlítése.
- Álláspont megfogalmazása.

A románok a nép identitásának alapvető elemének a rómaiságot tartják. Akárcsak más római eredetű európai népek, mint a franciák, olaszok vagy a spanyolok, a románok is latinon alapuló nyelvet beszélnek. Az elrómaisítás (romanizare) folyamata Krisztus után az I–III. századokra tehető, amikor a Római Birodalom a Dunától északra terjeszkedett.

A románok vláh elnevezés alatt jelentek meg a VIII–IX. században, amely a német népnév (etnonimusa) a romanici szónak. Ebben a században, a népvándorlással egy időben véget ért a románok etnogenézise is. Mondhatjuk, hogy a román nép egy kettős szintézis nyomán jött létre: a géta-dákok és a rómaiak, valamint a dákorománok és a vándor népek.

A román szókincs nagy része, 70%-a a Római Birodalomban beszélt latin nyelvből ered, amelyhez hozzáadódik egy 10%-nyi réteg, amely a géta-dák nyelvből ered és a maradék 20% szláv eredetű.

A középkorban, a XV. században a románok római eredetét Nicolaus Olahus tárgyalta, majd két századdal később a moldvai krónikások, Grigore Ureche és Miron Costin. Erdély területén más megközelítésről beszélhetünk, amely tagadja a románok folytonosságát a Dunától északra és a románok római eredetét, az Osztrák–Magyar Monarchia javára. Ezt az elméletet Robert Roesler történész szintetizálta a XIX. században, bevándorlási

elmélet név alatt futott és az osztrák–magyar érdekekkel volt összhangban.

Az osztrák történész ezen elmélete ellen több külföldi politikus is harcolt, mint E. Gibbon vagy Th. Mommsen, valamint román történészek, mint A.D. Xenopol, ő viszont régészeti, toponómiai, hidronómiai bizonyítékokat is gyűjtött, latin eredetű keresztény kifejezéseket stb. Az 1989 utáni munkák a román nyelv rómaiságát hangsúlyozzák, amely a románok római eredetét emeli ki.

A római eredet jelenleg is fontos szerepet tölt be a történelmi írásokban. 1989 előtt viszont nem kezelték tényként, főként a XVIII. század elejétől kezdődően, amikor Erdély magyar vezetés alatt állt. Ebben az időszakban az Inocențiu Micu-Klein, Gh. Șincai és Petru Maior által képviselt Erdélyi Iskola támogatta az erdélyi románok nemzeti jogait. A XIX. században a románok öntudata megerősödött, majd 1918 után olyan művek jelentek meg, amelyek segítettek a jelenség megértését. A kommunista időszakban, a kultúra oroszosítása és az agresszív nacionalizmus következtében a rómaiság kérdése torzulásokat és túlzásokat szenvedett, a románok római eredetét tényként elfogadták, amely nem igényel más bizonyítékokat.

A Román Fejedelemségek, illetve Románia fejlődése a XVIII–XX. században

- Két, a román térségben a XVIII–XIX. században megtörtént történelmi esemény bemutatása.
- Egy, a román térségben a XIX. században megtörtént esemény bemutatása.
- Egy, a Nagy Románia megalakulásához hozzájáruló történelmi esemény megjegyzése.
- Saját álláspont megfogalmazása.

A fanarióta rendszer bevezetése 1711 után jelentős hatással volt a román társadalomra, amelyet a fejedelemségek nyugati

világba való mély behatolása jelzett, miután az európaiság érzését átvették Dimitrie Cantemir és Constantin Cantacuzino asztalnok írásai hatására. A fanarióta uralkodók idején a belső politikai gyakorlat az volt, hogy a pénzügyi kérdések ellenőrzése a bojárok kezében volt, amely a rendi szerveződés egyik sajátosságát képezte. Az rendek reprezentatív intézmények által történő megkérdésének gyakorlata különösen a Mavrocordatok idején nyilvánult meg, amikor rendi gyűléseket hívtak össze a reformpolitika jogszerűsítése céljából. Constantin Mavrocordat felváltva uralkodott Moldvában és Havasalföldön, az Udvar beleegyezésével elkezdte a pénzügyi, adminisztratív és jogi intézmények átszervezését az állam racionalizálása szellemében.

Nemzeti követelései révén a politikai rendszernek sikerült Tudor Vladimirescu forradalma előtt szolidarizálnia a nemzet teljes társadalmi tömbjét. A Vladimirescu-mozgalom programja látszólag a fanarióták ellen irányult, nem az Udvar ellen. A valóságban viszont a görögök elűzése az első lépést képezte a függetlenség elnyerésében. A bojárok további lépéseket tettek a Vladimirescu-mozgalom leverése után, és értékes nyereségekre tettek szert az ország számára. 1821–22-ben nem kevesebb, mint 75 beadványt és reformtervezetet készítettek, amelyeket az oroszoknak, törököknek és osztrákoknak terjesztettek elő, követelve a nemzeti jogaik elismerését és, első sorban, a hazai uralkodók kinevezési jogának visszakapását. Következésképp az Udvar elfogadta a fanarióta uralkodók helyettesítését, Grigore Ghicat és Sandu Sturdzat kinevezve Havasalföld és Moldva uralkodójává. A belföldi uralkodókra való visszatérés egy nemzeti regenerációs folyamat kezdetét is képezte.

A modern román állam létrehozása után szükséges volt a függetlenség diplomáciai vagy katonai úton történő kivása. Aláírták a román–orosz alkotmányt, amely engedélyezte az orosz hadsereg Románián való átkelését a Balkán-félsziget irányába. Oroszország köteleles volt betartani Románia politikai jogait és területi integritását. Kevéssel a román–orosz egyez-

mény aláírása után megkezdődött a török-országi háború, amelyben Románia nem vett részt. 1877. május 9-én a Parlament kikiáltotta Románia függetlenségét. 1878-ban azonban Törökország és Oroszország békét kötött. Oroszország hatalmának növekedése a nagyhatalmak elégedetlenkedéséhez vezetett, így ezek 1878-ban megszervezték a Berliini Kongresszust, egy új békeszerződés megvitatása céljából. Romániát I. C. Brăteanu miniszterelnök és Mihail Kogălniceanu külügyminiszter képviselte. Ők nem vettek részt a szerződésben, csak az álláspontjukat fejezhették ki. A szerződés következtében Romániának le kellett mondania Besszarábia három déli megyéjéről, viszont elismerték függetlenségét és hozzácsatolták Dobrudzsát. A függetlenség elérése fontos pillanat volt, mivel nőtt Románia presztízse, amely kedvező körülményeket teremtett az ország számára. Ezen körülmények között a gazdasági fejlődés könnyebb volt, és 1881-ben Romániát királlyá kiáltották ki.

Az I. világháború az Antant győzelmével végződött. Mivel Románia az Antant részévé vált, a győzelem hozzájárult az egységes román nemzetállam létrehozásához. Besszarábia és Bukovina Romániával való egyesítése mellett döntöttek. A Gyulafehérvári Országgyűlés 1918. december 1-én kikiáltotta az Erdéllyel való egyesülést, így létrejött a Nagy Románia, a Chişinău-i, Cernuţi-i és gyulafehérvári demokratikus országgyűlések döntései alapján.

A XVIII. században a fanarióta uralkodók meghatározó szerepet töltek be, ekkor a modern állam még a nemzeti pártbojárdjai által támogatott politikai projektek szakaszában volt. Az állam valódi politikai projektjének megalkotására az 1848–49-es forradalom idején került sor. A reformokat Al. I. Cuza kezdeményezte, a modern román állam megalakulása után. A függetlenség kivívását követően a román állam elnyerte nemzeti szuverenitását és a királlyá váló alakulás lehetőségét. Az egyesülés hozzájárult a demokrácia politikai rendszerként való elfogadásához az egységes román nemzetállam létrejötte után.

Az alkotmányos rendszer Romániában

- Két román alkotmány elfogadási évének bemutatása, és egy történelmi esemény bemutatása, amely meghatározta ezek egyikének elkészítését.
- Két, az alkotmányokban előírt alapelv megemlítése.
- Az alkotmányok közötti két különbség megemlítése.
- Saját álláspont megfogalmazása.

A román alkotmányos politikai rendszer néhány alkotmány szerepét betöltő rendelkezésből ered, amelyek elfogadásában a külföldi tényező fontos szerepet töltött be. Ezek a tényezők az Oroszország által 1831–32-ben előírtaz Organikus Rendeletekben és a 7 nagyhatalom által 1858-ban garantált Párizsi Egyezményben valósultak meg.

Az első belső román alkotmányt 1866. július 1-én fogadták el, a Hohenzollern–Sigmaringen-házi Károly fejedelem trónra kerülésekor. Az 1866-os alaptörvény, amelyet a belga alkotmány alapján készítettek el, és amelyet a legliberálisabbnak tartottak abban az időben, hivatalosa előírta Románia nevét, és figyelmen kívül hagyta a Török Birodalommal szembeni függőséget és a nagyhatalmak kollektív garanciáját. Kormányzási formaként ez az alkotmány örökletes monarchiát írt elő, férfi vonalon, I. Károly családján belül.

Az állami hatalom szétválasztásának elve alapján a végrehajtó hatalom az uralkodóé és a kormányé volt, a törvényhozó a vétójoggal rendelkező fejedelem és a kétkamarás parlament között oszlott el, míg a bírói hatalom a bíróságoké volt, amelyek élén a Legfelsőbb Semmítőszék állt.

A nép szuverenitásának és a reprezentativitásnak az elvét az 31. cikkely fogalmazta meg: az összes állami hatalom a nemzetől származik, amely küldöttség útján tudja ezt gyakorolni. Más cikkelyek a lelkiismereti szabadságot, a szólásszabadságot, a gyülekezéshez és társuláshoz való jogot, a levéltitok sérthetlenségét stb. említették.

Az 1866-os alkotmány a liberalizmus elvein alapult, akárcsak a belga modellje, a kor egyik legliberálisabb alkotmányaként tartották számon, mivel több, mint 50 éven keresztül biztosította a szükséges keretet a modern intézmények működéséhez: kisebb módosításokkal 1923-ig érvényben volt.

Románia nemzeti egységének beteljesülése az I. világháború után új területi, demográfiai, társadalmi, gazdasági és vallási keretet képezett, amely új alaptörvény elfogadását igényelte. Ezt az igényt teljesítette az 1923. március 28-án elfogadott alkotmány. Az 1866-os elődjéhez hasonlóan, az új alaptörvény is a liberális ideológia elveire épült, a hatalom eloszlására, a reprezentatív kormányzásra, a nemzet szuverenitására, a polgári jogok és szabadságok betartására. A két alkotmány között viszont különbségek is voltak, mint például a cenzusos szavazati jog helyettesítése az általános szavazati joggal, és a fejedelem vétőjogának visszavonása.

Az 1866-os és az 1923-as alkotmányok, a többi öt, később elfogadott alaptörvénnyel együtt, Románia politikai-közigazgatási rendszerének megszervezését biztosították több mint 140 éven keresztül. Az első kettő esetében tapasztalt a folytonosságot megszakította az 1938-as alkotmány, amelynek célja II. Károly király számára az ország politikai életében betöltött fő szerep biztosítása volt. Az 1848-ban 1952-ben és 1965-ben elfogadott alkotmányok szerepe a totalitárius rendszer legitimálása volt, amely keretén belül az állami párté volt a teljes hatalom. Az eredeti alkotmányosság hagyományát újra előhozták a kommunista rendszer eltávolítása után, az 1991-es alkotmány elfogadásával, amelyet 2003-ban módosítottak és kiegészítettek.